

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקמ, פרשת נשא, תשפ"ג

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

העולה מזה: שומר חינוס חייב בגרמא אם פשע, וכן שליח חייב בגרמא אם פשע.

שליח שהזיק בגרמא

והנה באופן ששלח שליח להביא מעות ופשע ולא הביא, ונפסד המשלח, באופן זה, כיון שפשע ולא הביא הרי זה הפסד ודאי ממש, לכן חייב אם פשע אפילו שהוא שליח חינוס, אבל בנידון דידן אינו שליח להביא כסף, אלא לרשום בקשה לתמיכה, ואין הכרח בכלל שיקבלו את הבקשה, אפילו שהם רגילים לתת, זה לא כסף ממש אלא בקשה לכסף, וזה בודאי אינו אלא גרמא, דאין הכרח שאם ירשום את האברך בודאי יקבל תמיכה, אולי לא יתנו לו, או בכלל לא יתנו מכל מיני סיבות, כידוע, ואף על פי ששליח חייב בגרמא, אין זה אלא בנוק ממש שנגרם על ידי גרמתו, אבל יש לברר האם שליח חייב על גרמא דגרמא.

ובאמת כדינא דגרמי, נחלקו הראשונים אם בגרמא דגרמי חייב, דבעל התרומות (שער נא ח"ו) בשם הראב"ד, סובר שפטור, על פי הגמרא בשבועות (לג א) בשבועת העדות, שפטורים מקרבן שבועה על גורם דגורם, וכן פסק בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סימן תתמד). ועל פי זה מבארים פסקו שהשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן ושרפו את השטרות פטור, שגורם דגורם הוא, וכן מסר לאנס שטרות של חברו, הרי זה גורם דגורם, וכן מסר לעכו"ם על עכו"ם אחר שנשא ונתן עם ישראל, וכשנתפס אותו עכו"ם מסר הוא על הישראל, פטור, שהרי זה גורם דגורם.

וכן כתב בכנסת הגדולה (הגהות טור חושן משפט, סימן שפו) וז"ל "יראה הדבר פשוט, דלא מחייבינן בדינא דגרמי אלא לעושה הרעה ישלם כפי מה שגרם להפסיד, אבל אם שמעון הרשה את ראובן לתבוע חוב מלוי שיש לו אצלו על פי דין התורה, והלך ראובן וגרם נזק ללוי, או אפוטרופא של יתומים שגרם נזק לבעל דינם, לא מחייבי לשלם לא שמעון המורשה ולא היתומים, אף על פי שאין ממון למרשה או לאפוטרופא לשלם לנמסר, דזה גורם דגורם הוא ופטור". עכ"ל.

אבל הרמב"ן בדינא דגרמי, חולק וסובר שגרמא בגרמי חייב, ומחלק בין זה לשבועת העדות. ולפי זה כתב שהגורם לשרוף שטרותיו של חברו או שמסר שטרות של חברו, חייב. וכתב הש"ך (חושן משפט

שכח לרשום אברך לבקשת קמחא דפסחא

ובו יבואר: א. אם שומר ושליח חייב בגרמא. ב. אם שומר ושליח חייב בגרמא דגרמא. ג. האם גרמי חייב בגרמא, כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן ושרפו את השטרות פטור, או מסר לאנס שטרות של חברו, או מסר לעכו"ם על עכו"ם אחר שנשא ונתן עם ישראל, וכשנתפס אותו עכו"ם מסר הוא על הישראל. ד. גדר שליח שחייב בגרמא. ה. אברך שהיה שלוחו של ראש הכולל להעביר פרטי אברכי הכולל לקבלת מלגה של קמחא דפסחא, ושכח אברך אחד, האם חייב. ו. בדין הנ"ל, האם הוא פשיעה או שגגה. ז. האם נחשב שלוחו של האברך.

הנידון

"אני ראש כולל של שמונים אברכים. השגתי לאברכים תמיכה עבור קמחא דפסחא. ביקשתי מאברך ככולל, שיכין רשימה מפורטת של כל אברך, כדי שאני יגיש את הבקשות, האברך עשה את העבודה, אבל בשגגה הוא שכח להכניס לרשימה אברך. האברך ההוא לא קיבל קמחא דפסחא. נפשי בשאלתי, האם האברך שגרם את הנזק לאברך, חייב לשלם את הנזק לאברך".

תשובה

פטור לשלם. אע"פ ששליח חייב בגרמא, ויתכן שאפילו בגרמא דגרמא שליח חייב, מכל מקום יש לפטור מכמה טעמים: א. שהיה שליח בחינוס ולא פשע. ב. אינו שליח של האברך אלא של ראש הכולל. ג. אנו סהדי שלא התחייב לשלם אם ישכח.

ביאור התשובה

שליח שהזיק בגרמא

בסימן רסא הארכנו בביאור דין שליח שפשע דחייב גם בגרמא, ועל פי זה פסקנו שם, ששוכר ששלח שליח להביא את המפתח למשכיר, והשליח לא הביא, ועל ידי זה התחייב השוכר תשלום שכירות של כמה חודשים, דחייב לשלם, ולא פטור מטעם גרמא, כיון שהיה שליח, וכשם שהתורה חייבה שומר בגרמא אפילו בחינוס, אם פשע, הוא הדין בשליח בחינוס חייב אם פשע, מכל מקום בנידון דידן נראה דפטור מהטעמים דלהלן.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

האברכים, אם כן השליח אינו שלוחו של הניזק אלא של שראש הכולל, והמשלחו לא ניזק, לפיכך אין לחייבו, דכל דין חיוב של שליח הוא מכח דין שומר, ופשוט שאין השומר חייב רק למי שנתמנה שומר עבורו, וכמו כן שליח אין חייב אלא אם מזיק את המשלחו ולא אברך אחר.

העולה מזה: יש לפטור מעוד טעם, שהשליח לא היה שלוחו של האברך שלא קיבל תמיכה מהכולל, אלא הוא שלוחו של ראש הכולל שביקש ממנו לכתוב עבור כל האברכים, ופשוט שאין השומר חייב רק למי שנתמנה שומר עבורו, וכמו כן שליח אין חייב אלא אם מזיק את המשלחו ולא אברך אחר.

אנן סהדי שלא קיבל שמירה

ולולי דמיספתינא אמינא מלתא חדתא. דהנה אברך זה שהכין את רשימת האברכים בחינם, זו עבודה מרובה ויש ליטול עליה שכר טירחא, זה עבודה של כמה שעות, ושכר טירחא זה יכול להסתכם אפילו באלף שקלים, וכיון שעשה זאת בחינם לשם שמים, יש לומר דאנן סהדי שלא קיבל עליו אחריות להיות חייב בשגגה אם ישכח אחד השמות, דלא די שלא הרויח, עוד יהיה ניזוק לשלם.

ואם תאמר, אם כן כל שומר חנם יהיה פטור, דאנן סהדי שהסכים להיות שומר חנם על תנאי שלא יתחייב, יש לומר דבשומר, באמת פטור בשגגה וחייב רק בפשיעה, וזה פשוט שכשמסר לבן דעת שישמור התכוון שלא יפשע, וגם השומר קיבל על עצמו שלא יפשע, אבל כאן במציאות היא שגגה, אלא שבאנו לחייבו ולומר שטעות הוי פשיעה, בנידון זה, אנן סהדי שלא קיבל על עצמו לשלם אם יעשה שגגה וישכח שם אחד. וכל זה מצטרף לסניף שיש פוסקים דשליח פטור בגרמא, ובמיוחד בגרמא דגרמא, לפיכך פטור לשלם ללא כל ספק.

העולה מזה: יש עוד טעם לפטור, דאנן סהדי שלא קיבל עליו אחריות להיות חייב בשגגה, אם ישכח אחד השמות, דלא די שלא הרויח עוד יהיה ניזוק לשלם.

דינים העולים:

א. שומר חנם חייב בגרמא אם פשע, וכן שליח חייב בגרמא אם פשע.

ב. נחלקו הראשונים אם גרמא בדינא דגרמי חייב, כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן ושרפו את השטרות פטור, או מסר לאנס שטרות של חברו, או מסר

שפ"ו ס"ק ג) שלהסוברים שדין גרמי אין חיובו אלא משום קנס דרבנן, יש לפטור גורם דגורם. ולכאורה לפי זה, בדין שליח היה אפשר לחייב, דאם חיוב שליח הוא מדין שומר, חיובו מהתורה, ודוקא בדינא דגרמי פוטר הש"ך בגרמא דגרמא, אבל בחיוב תורה מחייב.

אבל ראיתי בספר "ברכת שמחה" שמוכיח מרש"י בבא קמא (מה, א) שסובר ששומר אינו חייב בגרמא דגרמא, אלא שכתב ששאר ראשונים חולקים על רש"י. ולאור המבואר לכאורה אין לפטור בנידון דידן מטעם גרמא דגרמא. ואין בידי להכריע למעשה להוציא ממון בגרמא דגרמא דשליח, אלא שלכאורה נראה שחייב, אבל מכל מקום נראה משני טעמים לפוטרו.

העולה מזה: נחלקו הראשונים אם גרמא בדינא דגרמי חייב, כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן ושרפו את השטרות פטור, או מסר לאנס שטרות של חברו, או מסר לעכו"ם על עכו"ם אחר שנשא ונתן עם ישראל, וכשנתפס אותו עכו"ם מסר הוא על הישראל. והש"ך פוסק, שכיון שדינא דגרמי קנס דרנן לא קנסו בגרמא. וכיון דשליח חייב בגרמא מהתורה כשומר, לכאורה יש לחייב בשליח בגרמא דגרמא. אבל למעשה קשה להוציא ממון בגרמא דגרמא.

זה שלא העביר שמו של אברך לא הוי פשיעה

אבל נראה דפטור מטעם אחר. דהנה כיון שהאברך נתבקש לעשות מלאכתו בחינם, אפילו לסוברים ששליח חייב בגרמא כשומר חנם, אינו אלא אם פשע, דבודאי אין לחייבו רק בגדר פשיעה כשומר חנם, ואפילו אם נאמר ששכחה הוי פשיעה, [אבל כבר ביארנו באריכות בסימן רכה, דשכחה אינה פשיעה]. מכל מקום, בנידון זה בודאי אינה פשיעה, שהרי האברך נתבקש להעביר פרטים של כולל של שמונים אברכים, לכתוב כל פרטיהם, וזו לא מלאכה קלה, ואין ספק שאם טועה ולא שם לב על שם אחד, אין זה פשיעה אלא שגגה ואין לחייבו.

העולה מזה: אחד ששכח לכתוב פרטי שם אחד מתוך שמונים לבקשת תמיכה של קמחא דפסחא, אין זה פשיעה אלא שגגה, אפילו לסוברים ששכחה הוי פשיעה, וכיון שהיה שליח בחינם, אינו חייב אלא בפשיעה ולא בשגגה.

אין זה שלוחו של האברך

ועוד טעם נראה לפוטרו, כיון שהאברך שלא קיבל קמחא דפסחא, לא עשהו שליח לבקש עבורו, אלא ראש הכולל ביקש שיכין עבור כל

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ד. יש לפטור מעוד טעם, שהשליח לא היה שלוחו של האברך שלא קיבל תמיכה מהכולל, אלא הוא שלוחו של ראש הכולל שביקש ממנו לכתוב עבור כל האברכים, ופשוט שאין השומר חייב רק למי שנתמנה שומר עבורו, וכמו כן שליח אין חייב אלא אם מזיק את המשלחו ולא אברך אחר.

ה. יש עוד טעם לפטור, דאנן סהדי שלא קיבל עליו אחריות להיות חייב בשגגה, אם ישכח אחד השמות, דלא די שלא הרויח עוד יהיה ניזוק לשלם.

לעכו"ם על עכו"ם אחר שנשא ונתן עם ישראל, וכשנתפס אותו עכו"ם מסר הוא על הישראל. והש"ך פוסק, שכיון שדינא דגרמי קנס דרנן לא קנסו בגרמא. וכיון דשליח חייב בגרמא מהתורה כשומר, לכאורה יש לחייב בשליח בגרמא דגרמא. אבל למעשה קשה להוציא ממון בגרמא דגרמא.

ג. אחד ששכח לכתוב פרטי שם אחד מתוך שמונים לבקשת תמיכה של קמחא דפסחא, אין זה פשיעה אלא שגגה, אפילו לסוברים ששכחה הוי פשיעה, וכיון שהיה שליח בחינם, אינו חייב אלא בפשיעה ולא בשגגה.

